

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΤΟΣ Α'

30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1877

ΤΕΥΧΟΣ 9

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΕΝ Τῷ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙῳ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

ΥΙΟΥ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΚΚΙΝΟΥ

«Φοβηθήσονται με ἀκούσαντες τύραννοι φρικτοί,
κὲν πλήθει φανοῦμαι ἀγαθός, καὶ ἐν πολέμῳ
ἀνδρείος».

(Σοφία Σολομ. κεφαλ. η' στίχ. ιε').

Ὅταν ὁ ἀνήμερος θάνατος ἐπιβέσῃ τὴν σφοκρίδα αὐτοῦ εἰς πολυτιμὸν τινα
ὑπαρξίν ἐξ ἐκείνων, ὣν ὁ βίος τυγχάνει δόξα τε ὁμοῦ καὶ ἐλπίς τῆς πατρί-
δος, ἡ συναίσθησις τῆς κοινῆς συμφορᾶς συγκαλύπτει μὲν ἐκδηλουμένη τῶν
προσφιλῶν οἰκείων τὸν ὀξὺν θρήνον, μεθίστησι δὲ οὐχὶ μόνον τῶν πολλῶν, ἀλλὰ
καὶ τῶν εὐσταθεστάτων ἔτι ψυχῶν τοὺς λογισμοὺς εἰς ἄρρητον ἀμηχανίαν.

Νῦν δὲ εἶναι ἀκόμῃ ἡ πληγὴ, ἣν πρὸ ὀλίγων μόλις ἡμερῶν ἤνοιξεν ἡ τε-
λευτὴ τοῦ μεγίστου τῆς Γαλλίας πολίτου εἰς τὴν καρδίαν τῶν χρηστῶν αὐ-
τῆς τέκνων, καὶ ἰδοὺ ἀνηκεστότερον ἐκείνου πάθημα ἐνέσκηψεν ἐπὶ τὴν ἡμε-
τέραν πατρίδα, ἀπορφανίζομένην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρη
τοῦ πρώτου αὐτῆς ἥρωος καὶ τοῦ μεγίστου ἐπίσης πολίτου.

Εἰς τὰ ἀρτιγενῆ, πρὸ πάντων ἔθνη τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρε-
τῆς ἡ ἔνωσις εἶναι πολυτιμώτατον ἀλλὰ καὶ σπανιώτατον ἔμας τοῦ Ὑψίστου
δώρημα. Δὲν ἐννοῶ τοὺς ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν κατορθωμάτων ἐπὶ τὴν ἀ-
κρόπολιν τῆς πολιτείας ἐπιπηδῶντας καὶ ἐκπορθοῦντας αὐτὴν ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ

ὠφελεία· ἀλλ' ἐννοῶ τοὺς ἀληθῶς μεγάλους ἐκείνους ἀνδρες, οἵτινες ἀρ-
στεύσαντες ἐν τοῖς πολέμοις ἠύξησαν τὴν ἀπ' αὐτῶν δόξαν καὶ διὰ τῆς τιμῆς
τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου, ὑποστάντες τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τὴν διαχείρι-
σιν ὡς λειτούργημα ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς ὑπὸ τῆς πατρίδος, καὶ προθυμη-
θέντες ν' ἀποδώσωσι τὴν ἱερὰν αὐτῆς παρακαθήκην, ἅμα παρελθούσης τῆς
μεγάλης ἀνάγκης, ἥτις ὑπηγόρευσε εἰς τὸ ἔθνος νὰ καλέσῃ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν
ἀρχήν.

Ἐν τοῖς νεωτέροις ἔθνεσιν αἱ Ἰνωμένοι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς Πολιτεῖαι
εἶναι τῶν τοιούτων μεγάλων ἀνδρῶν ἡ προνομιοῦχος πατρίς. Ἡ εὐνοια τοῦ Ὑ-
ψίστου ἐπροίκισε καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα μὲ τὴν εὐκλειαν τοῦ Κανάρη,
οὗτινος καὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα καὶ ἡ πολιτικὴ αὐταπάρνησις εἰσὶν ἐνάμιλλα
πρὸς τὴν διπλὴν δόξαν τοῦ μεγάλου ἱδρυτοῦ τῆς ἀμερικανικῆς ἐλευθερίας.

Ἐν τῇ συγχρόνῳ ἱστορίᾳ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ὁ Κανάρης οὔτε προκατόχους
ἔχει, οὔτε διαδόχους ἀφίνει ἐν τῷ συνδυασμῷ τῆς πολεμικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς
ἀρετῆς. Εἴθε νὰ λάβῃ ποτὲ ἐν τῷ μέλλοντι ἀξίους τοὺς μιμητὰς τῶν με-
γάλων πράξεων καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ προκίρσεως, διότι ἀληθῶς τὸ ἔθνος
ἡμῶν μεγίστην ἔχει τὴν ἀνάγκην τῆς διπλῆς ἐκείνης δυνάμεως, ἵνα δι' αὐ-
τῆς ἱδρυθῇ πραγμάτων τάξις ἀξία τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος καὶ τῆς νεα-
ρᾶς ἡμῶν βασιλείας.

Ὑπακούσας εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς σεπτῆς τοῦ ναυάρχου χήρας καὶ τῶν
ἀγαπητῶν τέκνων, ἀνέλαβον νὰ προσφωνήσω τὸν τάφον αὐτοῦ. Συναισθανό-
μενος τὸ ἀνεπαρκές τῶν δυνάμεών μου ἠθέλον ἐκκλίνει τὴν τιμιωτάτην ἐν-
τολήν, ἀν' ἀπαραίτητον εὐσεβείας καθῆκον πρὸς τὸν ἐκδικητὴν τῶν θυμάτων
τῆς Χίου, καὶ τοῦ ἀνοσίου φόνου τοῦ πάππου καὶ τοῦ πατρὸς, δὲν μοι ἐπέ-
βαλλε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἐγεννήθη τῶν θαλασσῶν ἡ ἥρως κατὰ Μάρτιον μῆνα τοῦ 1793 ἔτους
ἐν τῇ ἱστορικῇ τῶν Ψαρῶν νήσῳ ἐκ πατρὸς Μιχαήλ καὶ μητρὸς Μαρίας. Ὁ
πατὴρ ἦτο ἐκ τῶν ἐγκρίτων τῆς νήσου ἀποδειχθεὶς πολλάκις καὶ δημογέρον.
Ὁ πρόωρος τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς θάνατος ἠνάγκασε τὸν Κανάρην νὰ
ἐπιδοθῇ ἐκ τῆς παιδικῆς ἔτι ἡλικίας εἰς τὸ ναυτικὸν στάδιον, ἵνα διὰ τῆς
ἐργασίας καὶ καρτερίας αὐτοῦ δαμάσῃ τῶν βιωτικῶν περιστάσεων τὴν δυσ-
μένειαν. Τρεῖς πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς ἡμέρας ὠνειρεύθη ἡ μήτηρ ὅτι παρὰ
τὴν θύραν ὠραίου τινὸς κήπου τρεῖς ἐφύλασσον λέοντες κατασπαράσσοντες
πάντας, ὅσοι νὰ εἰσέλθωσιν ἐτόλμων, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτῆς Κωνσταντῆς προ-
βάλλει εὐτόλμως καὶ τοὺς τρεῖς φοβεροὺς φύλακας ἐπὶ κεφαλῆς πατήσας εἰσ-
έρχεται ἀβλαβῆς εἰς τὸν κήπον. Ἐν τῷ θνήσκειν διηγεῖται ἡ μήτηρ τὸ ὄνει-
ρον πρὸς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν Γεώργιον καὶ συνιστᾷ αὐτῷ τὸν μικρὸν Κων-
σταντῆν ὡς παιῖδα, ὅστις μέγας ἔμελλε ν' ἀποδῇ ἀνὴρ.

Ἐκτραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως ἡ εὐτολμία καὶ ἡ κοσμιότης αὐτοῦ, ὡς
καὶ τῶν συγγενῶν ἡ προθυμία τὸν ἀπέδειξαν πλοίαρχον πυρπολικοῦ. Οὕτως

ἤνοιξε διὰ τὸν νεκρὸν ναύτην στάδιον, αἱ ἐπὶ τοῦ ὁποίου πράξεις ἔμελλον νὰ δικαιωσῶσιν ἐν τοῖς ἀνθρώποις τὸ θεσπέσιον αὐτοῦ ὄνομα.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐπὶ τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν ἐκστρατεῖαν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, εἰς ἣν εἶχε παρακολουθήσει τὸν ναύαρχον τῆς πικτιδος τοῦ Ἀποστόλην, ἐπελάβετο τοῦ πρώτου καὶ λαμπροτάτου τῶν κατερθωμάτων αὐτοῦ, τῆς πυρπολήσεως τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος παρὰ τὴν Χίον.

Εἰσπλεύσας εἰς τὸ στενὸν ἐδίετκζεν ἐν τῇ ἀδηλίᾳ τῆς νυκτὸς ποῖον ἐκ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἦτο ἡ ναυαρχίς, ἵνα παραδώσῃ αὐτὸ ὀλοκαύτωμα εἰς τὰς φλόγας. Αἶφνης μετέωρόν τι ὥσει ἀερόλιθος ἀναφλεχθὲν καὶ διανῦσαν τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐσβέσθη ἄνωθεν τοῦ ἵστοῦ τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος. «Εἰς τὸ ἀστέρι παιδιὰ», ἀνέκραζεν ἀμέσως ὁ Κανάρης, «εἰς τὸ ἀστέρι» ἀντεφώνησαν οἱ ἐπίλεκτοι τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ πυρὸς ἄνδρες, οἱ λεοντόθυμοι τοῦ πυρπολικοῦ ναῦται. Τὸ ὑποδειχθὲν ὑπὸ τοῦ ἀστέρος πλοῖον ἦτο ἀληθῶς ἡ ναυαρχίς. Ἀμα πλησιάζαντες εἶδον τὴν φωταψίαν καὶ διέκριναν ἐξ αὐτῆς τὴν ναυαρχικὴν σημαίαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἵστοῦ. Ὁ τουρκικὸς στόλος διπλὴν ἐπανηγύριζεν ἑορτὴν, τὴν ἐξόντωσιν καὶ τὴν σφαγὴν τῆς Χίου, καὶ τὸ Μπαϊράμι. Ὁ Κανάρης προσκολλήσας τὸ πυρπολικὸν εἰς τὴν ναυαρχίδα ἀνεφώνησε, «Νά, Καραλῆ, καὶ ἑλληνικὴν φωταψίαν». Τὸ πῦρ ἀψάμενον τοῦ πλοίου ἐπενεμήθη τὸ σκάφος αὐτοῦ καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην· ἀναφλεχθείσης δὲ καὶ αὐτῆς ἐτάφη εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης τὸ πλοῖον, τὰ πτώματ' αὐτῶν ἐχθρῶν ἐξεσφενδονίσθησαν εἰς πᾶσαν διεύθυνσιν, κατεσείσθη δὲ ἡ θάλασσα καὶ ὁ βρυχηθμὸς αὐτῆς ἠκούσθη μέχρι τῶν Ψαρῶν, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν τοῦ Κανάρη ἡ σύζυγος ἐγέννη τὸν δευτερότοκον τοῦ ναυάρχου υἱόν, τὸν παρόντα ἀντιπλοίαρχον καὶ βουλευτὴν τῶν Νέων Ψαρῶν. Τὸ τελεσφόρον ἀνδραγάθημα ἐξεδίκησε τὴν συμφορὰν τῆς Χίου, διεσκόρπισε τὸν στόλον τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐνέπλησεν ὀδύνης καὶ τρόμου τὸν τύραννον τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς κευθμῶνας τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ· ἀφοβηθήσονται με ἀκούσαντες τύραννοι φρικτοί, ἐν πλήθει φανοῦμαι ἀγαθός, καὶ ἐν πολέμῳ ἄνδρεϊος». Μετ' ὀλίγον ἀγγελθέντος τῇ Βουλῇ τῶν Ψαρῶν, ὅτι πρόκειται καὶ πάλιν νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ ἐχθρός, ὁ Κανάρης ἐξῆλθε πρὸς κατόπτεισιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διαπορθεύσας τολμηρῶς ἑαυτὸν διὰ τῶν φοβερῶν αὐτοῦ φρουρίων. Μὴ ἀπαντήσας ἔχνη τοῦ ἐχθροῦ ἐπέστρεψεν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπεφάνη ὁ τουρκικὸς στόλος ἀγκυροβολήσας εἰς Τένεδον καὶ περιμένων ἐκεῖ τὸν ναύαρχόν του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν ἑλληνικῶν νήσων καὶ χωρῶν. Καὶ ἰδοὺ ἕτοιμος πάλιν ὁ Κανάρης φέρων μὲ τὸ πυρπολικὸν τὸν θάνατον καὶ τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἐχθρούς. Πυρπολήσας νέον ὀθωμανικὸν δίκροτον κατεπτόησε τὸν στόλον καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπαναστρέψῃ κατησχυμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ ἀκάματος τοῦ νέου ἥρωος ἀνδρία ἠῤῥξανε μὲ τοὺς κινδύνους τῆς πικτιδος. Ἀκολουθῶν τὸν ἑλληνικὸν στόλον ὑπὸ τὸν Μικρούλην καὶ τὸν Ἀπο-

στόλην εἰς Τρίκερι τοῦ Παγκρητικοῦ κόλπου, ἐνέβαλε καὶ πάλιν τὸν φόβον εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ συνηγωνίσατο μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στόλου εἰς τὸ νᾶ ματαιωθῆ ὁ ἐπισιτισμὸς τῶν τουρκικῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι στρατοπέδων καὶ τοῦ φρουρίου τῆς Χελκίδος. Εὐρεθεὶς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν εἰς Σύρον καὶ γνοὺς κινδυνεύουσιν τὴν ὠραίαν τῆς Σάμου νῆσον ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ὃν ἠτοίμαζε πρὸς ἀπόβασιν ὁ ἐχθρικός στόλος, ἀπῆλθεν εἰς τὸν τόπον τῶν κινδύνων ὑπὸ τᾶς διαταγᾶς τοῦ ναυάρχου Ἀποστόλη. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ψαριανὰ πλοῖα ἀνεχαιτίσθησαν ὑπὸ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἀνέμου, ὁ δὲ Κανάρης, κατορθώσας διὰ τῆς ναυτικῆς τόλμης καὶ ἐμπειρίας αὐτοῦ νᾶ κάμψῃ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκῶνου, φθάνει ἐγκαίρως ὅπως συναγωνισθῇ μετὰ τοῦ ἀντιναυάρχου Σχχτούρη καὶ τοῦ ναυάρχου Ἀνδρούτσου καὶ σώσῃ μετ' αὐτῶν τὴν Σάμον ἀπὸ βεβασίας καταστροφῆς, διότι πυρπολήσας καὶ πάλιν μέγα τουρκικὸν δίκροτον καὶ ἐμπλήσας νεκρῶν καὶ ναυαγίων τὴν θάλασσαν, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὰ πομείναντα ἐχθρικά πλοῖα. Ὁ ναύαρχος Ἀποστόλης ἀφικόμενος τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸ θέατρον τῆς πράξεως, ἠυλόγησε τὸν Κανάρην, ἐπειπὼν «εὖγε, Κωνσταντῇ μου, τὸ ἔθνος θὰ σὲ κάμῃ μέγαν ἄνθρωπον».

Ἐμελέτησε μετὰ ταῦτα καὶ συναπεφάσισε μετὰ τῶν Κουντουριωτῶν καὶ τοῦ Ἑρμανουὴλ Τομπάζη τὴν περιθρύλητον εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐκστρατείαν, τῆς ὁποίας ἡ προδιάθεσις ἀποδεικνύει τὴν ἀπακράμिलλον τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοφροσύνην ἅμα δὲ καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ σύνεσιν.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις μοίρας τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ὁ ἐξάρχουστος διὰ τὸν φιλελληνισμόν καὶ τὴν ἀνδρίαν αὐτοῦ Ἀμίλτων ἠγάπα καὶ ἐτίμα τὸν Κανάρην διὰ τὴν χρηστότητα τοῦ ἥθους καὶ τὴν μετριοφροσύνην ὅσον καὶ διὰ τὰς ἡρωϊκὰς αὐτοῦ πράξεις. Ἀπεμνημόνευσα τοῦ ἀειμνήστου ναυάρχου, ἐξηγουμένου δι' ἐμοῦ πρὸς ἑγκριτόν τινα ἐξ Ἀγγλίας καθηγητὴν ἐπισκεψάμενον αὐτὸν εἰς Κυψέλην, τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον περὶ τῶν περιπετειῶν καὶ τῆς ὀριστικῆς τῶν λογισμῶν αὐτοῦ τροπῆς ἐπὶ τοῦ ἡρωϊκωτάτου τούτου ἐγχειρήματος. Ἡ ψυχὴ τοῦ Κανάρη ἄτρεπτος πρὸς τοὺς κινδύνους τῶν ναυτικῶν ἀγώνων, ἐδίσταζεν ἐκ πατριωτικοῦ μόνον φόβου μὴ ἡ ἐπιχείρησις καὶ ἐπιτυχάνουσα ἀποφέρῃ ἀντὶ γενναίων πικρῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα καρποὺς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, διότι ἔκτοτε ἐθεώρει ἀναγκαίαν εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τῶν κυβερνήσεων τῶν μεγάλων καὶ ἐλευθέρων ἐθνῶν τὴν συμπάθειαν. Ἀριστῶν λοιπὸν παρὰ τῷ Ἀμίλτωνι ἀπεπειράθη τῆς γνώμης αὐτοῦ, ἐπερωτήσας τί ἄρα ἐφρόνει περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων καὶ ἰδίως τῆς Ἀγγλίας, ἐν ᾗ περιπτώσει τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπατύγχανον νᾶ ἐκδιώσωναι τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νᾶ καταστρέψωσιν ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὀθωμανικὸν στόλον, ἐξετείνετο δὲ ἡ βλάβη καὶ εἰς ξένα πλοῖα καὶ ἰδίως ἀγγλικά, χάριν ἐμπορίας ὀρμισμένα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀναγελάσας ὁ Ἀ-

μίλων, ἀπήντησεν ὅτι ἡ πρᾶξις εἶναι ἀδύνατος. «Ἄλλ' ἐὰν τὸ ἀδύνατον ἐγίνετο δυνατόν, ὑπέλαβε καὶ πάλιν ὁ Κανάρης, τί θὰ ἔκαμνεν ἡ Ἀγγλία διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐμπορικῶν πλοίων;» — «Θὰ σὰς ἐζήτει ἀπλῶς, ἐπανταπήντησεν ὁ Ἀμίλτων, νὰ πληρώσητε τὴν ἀξίαν τῶν πλοίων καὶ τῶν φορτίων, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς πράξεως κέρδος θὰ παρείχεν εἰς ὑμᾶς ἀφθονα τῆς ἀποζημιώσεως τὰ μέσα». Χαρᾶς μειδίαμα ἔλαμψεν εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Κανάρη καὶ ἀμέσως εἶπεν εἰς τὸν φιλέλληνα μοίραρχον, ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ κατὰ προσποίησιν μόνον ἀνέφερε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπευφάνησεν ὁ Ἀμίλτων εἰς τὸ σχέδιον καὶ πύχθη ἀπὸ ψυχῆς εἰς τὸν ἀνδρεῖον ναύτην τὴν ἀγαθὴν τοῦ πράγματος ἔκδοσιν. Ἀκινδύνως ἡδύνατο νὰ ὑποσχεθῇ ὁ Ἀγγλος εἰς τὸν Κανάρην τοιαύτην ἐκ μέρους τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τὴν συμπεριφορὰν, διότι εὐτυχῶς προέστατο τότε τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου ὁ μεγαλόφρων Γεώργιος Κάνιγκ, οὗτινος τὴν φιλόανθρωπον ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολιτικὴν, ἐπὶ πολὺν παρὰ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐγκαταλείφθεισαν χρόνον, προσπαθεῖ μὲ τὸ σθένος τοῦ λόγου καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ νὰ ἀναστήσῃ καὶ πάλιν ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων πολιτικῶν τῆς Ἀγγλίας, ὁ περιφανὴς Γλάδστων, εἰς τιμὴν τοῦ μεγάλου καὶ ἐλευθέρου τῶν Βρεταννῶν ἔθνους καὶ πρὸς κοινὴν τῆς ἀνθρωπότητος ὠφέλειαν.

Οὕτως ἐπέδωκεν ἑαυτὸν ὁ Κανάρης εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Τρία πυρπολικά καὶ δύο πολεμικά, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας Ἐμμανουὴλ Τομπάζην, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον πλοίαρχον Ἀντώνιον Κριεζῆν, ἀπέπλευσαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὁ Κανάρης αὐστριακὴν ὑψώσας σημαίαν εἰσέρχεται πρῶτος εἰς Ἀλεξάνδρειαν συναρπάσας τὸν πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ ὁδηγίαν τοῦ πλοίου ἀναβάντα ἐπ' αὐτοῦ ὁδηγὸν τοῦ λιμένος. Προχωρεῖ κατὰ τοῦ στόλου εἰς τὸ βάθος τοῦ μυχοῦ ναυλοχοῦντος, καὶ πλησίον πολλῶν διέρχεται πλοίων, ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τείνει εἰς τὴν πυρπόλησιν τῆς πυκνοτέρας καὶ πολυαριθμοτέρας τοῦ στόλου μοίρας. Ἀτυχῶς ὁ ἄνεμος φθονήσας καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος μεταβάλλεται ἀπὸ οὐρίου εἰς ἐναντίον, οἱ δὲ ἐλιγμοὶ τοῦ πυρπολικοῦ διεγείρουσι τὰς ὑποψίας τῶν ἐχθρῶν καὶ ἤδη λέμβος τοῦ ἀντιβασιλέως πλησιάζει αὐτὸ πρὸς ἐξερεύνησιν. Ὁ ἥρωας κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην ὥραν θέτει πῦρ εἰς τὸ πυρπολικόν, καὶ ῥιφθεὶς μετὰ τῶν συντρόφων εἰς τὴν λέμβον ἀναχαίτιζεν πυροβολῶν τῆς σατραπικῆς λέμβου τὴν ἑφοδὸν καὶ κωπηλατῶν ἐξέρχεται τοῦ λιμένος. Φθίσαντα ἐν ἀσφαλεῖ ἐδέχθησαν μετ' εὐφημιῶν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, λυπούμενα μὲν διὰ τὴν ἀποτυχίαν, ἀλλ' ἀποθηρυμάζοντα τὴν μεγαλότολμον τοῦ Κανάρη ἀνδρίαν.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας εἰς Χίον ἐκστρατείας ἀπώλεσας τὸ πυρπολικόν του ἐκ τριχυμίας, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβῇ τοῦ Νέλσωνος, οὗτινος ἐπλοιάρχει ὁ Παπανικολῆς. Ἐπιφανέντος δὲ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ταχίρ πασᾶ, οἱ ἐν τῷ ἑλληνικῷ πλοίῳ περιῆλθον εἰς κρίσιμον θέσιν καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐχθρῶν καὶ διὰ τὸν ἀδίκαιον πυροβολισμόν τοῦ φρουρίου τῆς Χίου. Τὸ μέ-

γεθος τοῦ κινδύνου ἐξῆρε τὸ φρόνημα τοῦ Κανάρη καὶ τοῦ Παπανικολῆ εἰς ἄσπετον κατὰ τῆς ναυαρχίδος ἐπίθεσιν, καὶ ἰδοὺ ὁ Ταχίρης ὑποχωρῶν καὶ φεύγων ἐνώπιον τοῦ ἐλληνικοῦ πλοίου.

Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ναυτικά τοῦ Κανάρη ἔργα. Οὐδεὶς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐξεπροσώπησεν ἐν ἑαυτῷ τῆς προσωπικῆς ἀνδρίας τὴν μεγαλωσύνην καὶ τῶν ναυτικῶν ἀριστειῶν τὴν δόξαν, ὅσον ὁ Κανάρης. "Εψαλον τὰ ἔργα αὐτοῦ οἱ ποιηταὶ τῶν Γερμανῶν, τῶν Ἀγγλῶν, τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰταλῶν, ὁ δὲ φιλελληνικώτατος τῆς Βαυαρίας βασιλεὺς Λουδοβίκος, πανηγυρίζων διὰ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ λύρας τὴν πυρπόλησιν τῶν ὀθωμανικῶν πλοίων, ὕμνεϊ ὀνομαστὶ τὸν Κανάρην, ὡς τὸν ἥρωα, ὅστις διὰ τοῦ δαυλοῦ, τοῦ καταφλέξαντος τὸν τουρκικὸν στόλον, ἤναψε τὸν πυρσὸν τῆς ἐλληνικῆς Ἐλευθερίας.

Von Kanaris angezündet,
Leuchtet jetzt der Schiffe Brand,
Hohes Zeichen, das verkündet
Freiheitslicht für Griechenland.

Ἀλλὰ δὲν ἐστόλιζε γυμνὴ ἡ πολεμικὴ μένον ἀρετὴ τὸν Κανάρην ὡς τασοῦτους ἄλλους ἐξόχους διὰ τὰς πολεμικὰς ἀριστείας αὐτῶν ἄνδρας. Ἡ προσωπικὴ ἀνδρία καὶ ἡ πολεμικὴ σύνεσις εἶχον ὑψωθῆ ἐν αὐτῷ εἰς τὸ κατακόρυφον σημεῖον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως, καὶ μόνον τοῦτο ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν αἴγλην τῶν ὁμοταγῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνδρῶν, ὁ ἀστὴρ αὐτοῦ ἀκτινοβολεῖ διὰ γλυκυτέρας τινὸς λάμψεως· εἶναι δ' αὕτη τὸ ἀπαύγασμα τῆς τοῦ ἥθους χρηστότητος, τῆς ἡμερότητος τῶν τρόπων, καὶ τοῦ πανάγνου αὐτοῦ φρονήματος. Ἡ ἐναρμόνιος πλοκὴ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς διετήρησεν αὐτὸν πιστὸν ἀείποτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος καὶ ὑπέρτερον τῶν δαινῶν πειρασμῶν τῆς περιφιλαυτίας. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδέποτε ἐπέδωκεν ἑαυτὸν εἰς στάσεις καὶ εἰς συνωμοσίας, ἀλλ' ἀπέπεσε πᾶσαν κοινωνίαν πρὸς τοὺς ζητοῦντας διὰ τῆς βίας νὰ νεωτερίσωσι. Διήγαγεν ἄπτωτον μὲν ἔχων τὸ φρόνημα καὶ τὸ ἥθος πρὸς τοὺς κρατοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς νόμοις ἀνενδότως πειθαρχῶν. Οὕτως ἐπολιτεύσατο πρὸς τὸν Κυβερνήτην, οὕτω πρὸς τὸν ἀείμνηστον Βασιλέα Ὁθωνα, καὶ τοιοῦτον παρέσχεν ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν νεκρὸν ἡμῶν ἄνακτα, ὃν δι' αὐτοῦ ἡ Ἑλλάς μετεπέριψατο ἐπὶ τὸν θρόνον. Εἰς δυσκόλους πάντοτε περιστάσεις ἐκλήθη εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, περιχαρὴς δὲ ἀπετίθετο τὴν ἀρχήν, ὅσα ἐλάμβανε τὴν αἴσθησιν ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἐπιδέονται περαιτέρω τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Εἰς κρισιμωτάτην διὰ τὴν Πατρίδα καὶ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν ὥραν ἐκάλεσεν αὐτὸν τελευταῖον ἡ ὁμόφωνος τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Ἔθνους γνώμη εἰς τὴν προεδρείαν τῆς ἐνεστώσης Κυβερνήσεως. Ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Κανάρη ἐθεώρησαν οἱ πάντες ἡσφαλισμένην τὴν τύχην τῆς πατρίδος ἐν τῇ δεινῇ τρικυμίᾳ, ἥτις ἐκραγεῖσα παρὰ τὸν Ἰστρον μυκᾶται μέχρι τῶν μυχῶν τοῦ Αἰγαίου, καὶ προθύμως ἐπεδόθησαν εἰς πάσαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θυσίαν τὰ φιλότιμα τῆς Ἑλλάδος τέκνα.

Ὁ γηραιὸς ναύαρχος, εἰ καὶ κεκμηκὼς καὶ ἐκ τῆς ποδalgίας καὶ ἐκ τῆς ἡλικίας, συνεξομοιῶν ὅμως ἑαυτόν, ὡς ὁ Περικλῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν Σαλαμινίαν τριήρη, ἥτις τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου ἡσύχαζε, μεγάλης δὲ ἀνάγκης περιστάσεως τὴν πόλιν ἐφωπλίζετο πρὸς αὐτήν, ὑπέστη μετὰ πατριωτικῆς προθυμίας τὴν πρόσκλησιν, ἵνα προσφέρῃ περισπούδαστον εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὸ ἔθνος ὑπηρεσίαν, πρὸς ἣν εἶχεν ἀποδειχθῆ ἀνεπκρκῆς ἢ πρωτόπειρος ἐν ἡμῖν ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τῆς κοινοβουλευτικῆς γραμματικῆς.

Καὶ ἰδοὺ ὁ γηραιὸς τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἀρετῆς ἀθλητῆς ἀποθνήσκων ἐκ τῶν καμάτων, οὗς ὑπέστη, διὰ νὰ παγιώσῃ τὴν ὁμοφροσύνην τῶν ἐπιλέκτων τῆς ἐξουσίας μνηστήρων. Ἠκούσατε τῆς φωνῆς αὐτοῦ ζῶντος, τεθνεῶτος δὲ αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον πρέπει ἢ ἱερὰ αὕτη φωνὴ νὰ μένῃ ἑναυλος καὶ ζῶσα ἐν ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν. Ὁ παρκαλούσων αὐτῆς λογισθήσεται ἐναγῆς ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου, καὶ λήψεται ὡς ἀπαραίτητον αὐτοῦ κλῆρον τὴν ὀργὴν τῶν πολιτῶν καὶ τὸ ἄλυτον τῆς ἱστορίας ἀνάθεμα.

Σὺ δέ, ὦ μεγάλη τοῦ ἥρωος ψυχὴ, ἀναπαύου μέχρις οὗ ἀπολαύσης τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου σου ἐν τῷ πολυανδρίῳ τούτῳ πλησίον τοῦ τόπου, ὃν κατέχει ἡ ἱερὰ τοῦ Κοραΐ κόνις, ἵνα αἱ γενεαὶ τῶν Ἑλλήνων προσερχόμεναι εὐλογῶσι τὰ ὀνόματά ὑμῶν, ὡς τῶν τελειοτάτων ἀντιπροσώπων τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τε τὸ μεγαλεῖον τῶν πράξεων καὶ διὰ τοῦ βίου τὴν ἀγιότητα. Γαῖαν ἔχε ἐν τούτοις ἐλαφρὰν καὶ μέμνησο ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου τῆς πατρίδος καὶ τῶν πολιτῶν, ἐπιφωνούντων σοι ἐκ μέσης καρδίας αἰωνία σου ἡ μνήμη, μεγαλόδοξε ναύαρχε! αἰωνία σου ἡ μνήμη, κορυφαῖε τῶν ἡρώων καὶ τῶν πολιτῶν! αἰωνία σου ἡ μνήμη, ὦ Κωνσταντῖνε Κανάρη!».

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Κεφαλληνία, 30 Ἰουλίου 1877.

Κύριε γραμματεῦ *.

Κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Θεοδώρου Καρούσου, ἀνδρὸς εὐδοκίμως διατρέξαντος τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων καὶ κοινωφελῶς μετελθόντος τὸ διδασκαλικὸν ἔργον, ὁ ἡμέτερος σύλλογος Παρνασσὸς δικαίως τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ ἀποβιώσαντος, ἔκρινεν εὐλογον νὰ ἐπιφορτίσῃ ἐν τῶν μελῶν

* Ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη πρὸς τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Μομφερράτου ἀπλῶς ἀνακοινοῦντος τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ τὰς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐν τῷ δ' τεύχει (σελ. 241) βιογραφίας τοῦ Θ. Καρούσου. Ἐκρίθη δ' ὁμοῦς καλὸν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς νὰ δημοσιευθῇ, διότι καὶ τοι δὲν ἔχει τὸν τύπον ῥητῆς ἀνασκευῆς ἐπανορθοῖ ὁμοῦς ἱστορικῆς ἀνακρίσεως (Σ. τ. Ε.)